

Tatranská Polianka 9/X 21.¹

Pane Prezident,

pred pár dňami zišlo sa tu na Polianke pár našich ľudí a síce dr. Kállay, dr. Ruman, dr. Ráth, minister Mičura a iní. Poznáte sám týchto ľudí, nepodávam Vám o nich svoj úsudok, ale myslím, že nebude zbytočné dať o nich toto negatívne svedectvo: Nepočul som dosiaľ ani o jednom, že by boli svoje úradné postavenie využili k osobným výhodám. A toto je dnes veľmi významné preto, lebo je zriedkavé. Žiaľbohu jedna z mojich hlavných skúseností na Slovensku je, že skoro každý o každom zle rozpráva – a žiaľbohu viem, že často majú dobrú príčinu. Okrem toho týto ľudia sú od počiatku pri práci – verejnej – a viete tiež, že pracujú poctive pre jednotu československú.

Váš príchod na Slovensko² núti ma, aby som už dnes aspoň narýchlo si dovolil obrátiť sa na Vás, pane Prezident, s niekoľkými pozorovaniami s nádejou, že snáď poslúžia veci. Odpustíte priamosť, s ktorou sa na Vás obraciam. Spomeniem teraz len veci, o ktorých myslím, že prídu na pretras počas Vášho pobytu.

1. Od Vášho pobytu na Slovensku očakáva sa nesmierne mnoho. Naši ľudia sú dosť naívni, myslia, že už púha Vaša fyzická prítomnosť odstráni všetky domnelé a spravodlivé bóle, upraví okamžite pomery atď. Myslím, že toto treba mať na očiach a pripomenúť to v niektorej z Vašich enunciácií,^a zamedziť, aby naívni a zlomyseľní ľudia nepošepťovali si: Bol tu a nespravil to.

2. Najviac žalôb, pravda, počujete – myslím od serióznych ľudí a nie naívnych alebo nepriateľských autonomistov – na pražský centralizmus, neporozumenie, jedným slovom „radokraciu“. Mnohí páni „radové“ a sekční šéfovia nerozumejú slovenským pomerom ani zbla – ale myslia si, že silou svojho titulu a postavenia všetkému rozumejú, rady sa nepýtajú a danej z princípu neposlúchnu. Riešia slovenské otázky samostatne a výsledok: vec sa nedá previesť, narobí zlú krv a znechutí poriadneho nášho pracovníka – darebáka nie; tomu je to všetko jedno – a uteká zo služby. Šéf administrácie Slovenska dr. Kállay vám o tom bude v stave referovať podrobne. Dovolím si Vám tu uviesť jeden prípad z mojej vlastnej skúsenosti. Bude to zaujímať – predpokladám – i pána ministra Beneša.

Delimitačná komisia pre poľské hranice je tu pod rukovodstvom istého prof. Dvorského.³ Komisia nehľadiac, že bude určovať hranice zo Slovenskom, nemá, dľa mojej vedomosti jediného slovenského člena. Komisi v Prahe prišla tá nešťatná myšlienka, že tejto komisii možno použiť k odobratiu pre K[lub] č[eskoslovenských] t[uristov] útulne v Tatrách, ktoré boli majetkom býv[alého] „Magy[ar] Karpátgyesületu“ alebo jeho sekcií. Spolok dnes je pretvorený na „Karpatenverein“ Spišiakov-Nemcov, predsedom jeho je majiteľ sanatória Polianky dr. Guhr. Spolok ešte minister nepotvrdil.

Zdravý zmysel by hovoril, keďže sme dnes právnym štátom a uznávame právo vlastníctva, že budeme sa varovať malicherných násilností, ktoré profitu nedajú, ale dráždia

a dajú pôvod našim nepriateľom k veľkému kriku. Jedným slovom nepoužívať, už tak často diskvalifikovanej politiky stúpania na otlaky. P. Dvorský bez toho, že by sa na mieste presvedčil o stave veci, exekvoval – právnický neobstojné nariadenie ministra o zabavení týchto chat pre komisiu, bez toho, že by sa súkromnoprávne otázky riešili. Dr. Guhr neprotestoval proti použitiu týchto chat komisiou, ale on ako zaintabulovaný kurátor majetku žiadal si vyjasniť tieto otázky, aby materiálna zodpovednosť nespadala na neho. Pritom bolo to verejným tajomstvom, že zabavenie pre komisiu je len zámienkou, lebo útulne sa pre komisiu nehodia, súc od hraníc príliš vzdialené. Mám nádej, že údajný dôvod p. Dvorského, ktorý mi bol predaný jedným z členov komisie, žiaľbohu legionárom, že vraj oni blízko polskej hranice (v najideálnejšom mieste Javorine) nemôžu byť, lebo vraj Poliaci by im mohli niečo spraviť – není pravdivým, lebo inak p. Dvorský a kto tak myslí, nemal by byť členom ani sekundy. Dr. Guhr rozpovedal dr. Ráthovi a mne celú záležitosť. Poradili sme sa s dr. Ráthom, ktorý sa vyslovil, že právnický vec nemôže obstať, vyšší administratívny súd, ktorý je veľmi konzervatívny zabavenie nepotvrdí; nuž aby sa vyhnul blamáži napísali sme p. Dvorskému list, aby prišiel sem na Polianku a si tu vec s Guhrom vyjasnil. Guhr, ktorý sa teraz – máme ten dojem – preorientúva – pomadařčený Zipser^b – a ešte pripomínam je svetová kapacita v liečení Morbus Basedowi,⁴ osvedčil nám, že pôjde v ústrety komisii vo všetkom. K tomu ešte prišiel ku mne veliteľ posádky poslaný komisiou na hlavný sporný bod Sliezsky dom a prosil mňa, aby som intervenoval, lebo to vraj nejde, aby sa vojsko používalo k takýmto kombináciám.

Ale p. Dvorský na náš veľmi uctivý list odpovedal: že veru on žiadnej rady nepotrebuje a diví sa, že máme toľko smelosti zastávať sa maďaróna Guhra. Znechutení týmto nechali sme všetkého. Guhr podal ministerstvu námietku, toto suspendovalo definitívne zabavenie a vyslalo ohromnú komisiu „vyšetrit“ na mieste. Komisia bola tu tri dni aj s p. Dvorským a nič definitívne nevybavila údajne pre tvrdohlavosť p. Dvorského, ktorý chcel udržať prestíž komisie, totiž nemeniť na prvotnom jej riešení. Budú nové komisie, nové „šetrenia“, ktoré budú stáť štát moc razy viac, ako celý Sliezsky dom je hoden. Za to mohli to jednoducho kúpiť a teraz predsa to bude treba spolku, vlastne jeho právnym nástupcom zaplatiť, komisia predsa bude dezavovaná a zipseri budú mať príčinu poukazovať na utlačovanie.

Opísal som Vám tento prípad podrobne, lebo je charakteristický, ako taký namyslený úradník znemožňuje spoluprácu, je spoločensky netaktný, p. Dvorský neuznal za potrebné prísť medzi nás, keď bol tu, ačkoľvek bol prítomný okrem dr. Rátha i dr. Kállay, ktorý bude riešiť vec v prvej inštancii a dr. Ruman, župan spornej teritórii. Ďalej p. Dvorský, dľa slov jedného člena komisie v prítomnosti zipserov sa vyjadril – keď bolo spomenuté, že najvhodnejším miestom pre komisiu bola by Javorina – že je neisté, či Javorina nám bude patriť. Tak sa dozvedeli Slováci, že jedno z ich najkrajších miest Tatier – východný kľúč k nim, strategicky ohromne dôležité miesto, a priznané už nám spojencami, bolo dané znovu na rozhodnutie Rady velvyslancov.⁵ O tom tu na Slovensku nikto nevedel a p. minister Beneš bude iste veľmi atakovaný všetkými, ak je to pravda. Javorinu stratiť nesmieme a dovoľujem si úctive prosiť, aby si p. minister dal o tom referovať, ale nie komisiou, ale od miestnych ľudí. Spišských Nemcov budeme mať na našej strane. My sme

tam boli nedávno s dr. Kállaym a videli sme na vlastné oči, čo by sme stratili. A p. Dvorský – aj dopustiť, že územie je sporné – on, advokát našej veci dopúšťa možnosť straty. Aký je to fíškál?

Keďže som už pri zahraničných veciach pripomeniem, že veľmi nedobry dojem tu spôsobilo, že Slováci sa dozvedeli z novin, že národné komité, ktoré volí do medzinárodného tribunálu Ligy národov bolo menované zo samých Čechov.⁶ Ak si p. sekčný šéf Hobza myslí, že nemáme súceho človeka, na teraz slobodného, či neni to rozumnejšie nechať to priznať Slovákom, veď už predsa sú i tu ľudia so zdravým úsudkom, ktorí ak niet súceho človeka nuž povedia tak – než jednoducho negligovať^c Slovákov ako *minorum gentium*^d a vydať riešenie a Slováci sa o tom dozvedia z novin, keď už je po všetkom.

Takéto zjavy znechutujú, nie kariéristov, ale ľudí ochotných k obetavej práci a nie len ochotných ale aj schopných.

3. O pražskej „radokracii“ počul som nedávno v Luhačoviciach – nie od autonómistu, ale presvedčeného Čechoslováka – následovnú teóriu: Úradnícka Praha schválne hamuje administratívnu činnosť Slovákov, aby sa dalo dokázať, že Slováci sú neschopní, k ničomu nie súci, a potom aby sa otvorilo celkom voľné pole pre nich na pokolenia. Odhliadnuc od absurdity tejto teórie treba sa nad tým zamyslieť a už púha možnosť diskusie takej teórie nie ľudákmi, lebo maďarmi je zařmucujúca.

4. Tu sa očakáva, že do svojho sprievodu vklúčite väčší počet Slovákov.

5. Ak pri utvorení budúcej vlády by vchodil do kombinácie dr. Šrobár, dovolím si Vás upozorniť, aby Ste si prečítali, Pane Prezident, jeho teraz vychodiace memoáry.⁷ Na Slovensku sa tomu len smejú, jeho vlastní ľudia. Veľmi sa divím, že Čas to uverejňuje.⁸ Mal byť opatrnejší, tým viac, keďže Čas stotožňuje s Hradom.

6. O Podkarpatskej Rusi neviem sám nič, ináčej ako väčšina ľudí. Len do každých uší dochodia rozprávky hrúzyplné o tamojšej administrácii. Jeden žurnalista, ktorý chodil po stopách p. ministrapredsedu rozprával sériu príhod ako p. Ehrenfeld a Hájek ukazovali mu Potemkinské dedinky! A to tak šikovne, že mal nejlepší dojem. Dr. Ruman bude Vám v stave referovať o tom podrobne. On je tým viac kompetentnejší, že ako predseda Košickej tabule celá Podkarpatská Rus bude mu súdobne podriadená.

Toto je asi na rychlo všetko, čo mi teraz pride na um. Mám nádej, že nevezmete vo zlé, že takto priamo sa na Vás obraciam.

Prajúc Vám od srdca zdaru, sily, trpezlivosti k Vašej ceste som Vám oddaný

Vlado Hurban^e

DOPIS

AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. R-2, k. 396. Originál, strojopis.^f

a – Enunciace – oznámení, prohlášení.

b – Zipser – spíšský Němec.

c – Negligovat – nevímat si, nedbat na něco, zanedbávat.

d – Minorum gentium – lidé nižšího řádu.

e – Vlastnoruční podpis perem.

f – Na dokumentu Masarykova poznámka tužkou: Dr. Ruman. Ad Slovensko.

- 1 – Není známo, že by Masaryk pobýval na Slovensku také v říjnu 1921; míněna je zřejmě jeho návštěva 19.–23. 9. 1921. Je možné, že v dataci dopisu je chyba a má být správně 9. IX. 1921.
- 2 – K cestě prezidenta na Slovensko viz pozn. č. 1.
- 3 – Jde zřejmě o Viktora Dvorského, který byl už v roce 1919 jedním z poradců pro vytýčení hranic mezi Československem a Polskem. Viz JELÍNEK, Petr. *Zabraněné-politické vztahy Československa a Polska 1918–1924*. Opava 2009, s. 53. Ke sporu o Javorinu viz tamtéž, s. 184–192.
- 4 – Graves-Basedowova nemoc je autoimunitní onemocnění štítné žlázy, které provází její nadměrná funkce. Nemoc se může projevovat zvětšením štítné žlázy – strumou. Může rovněž postihovat oči, které v jejím důsledku výrazně vystupují z očních jamek.
- 5 – Konference velvyslanců dohodových mocností rozhodla 28. 7. 1920 v československo-polském hraničním sporu o rozdělení sporného území Těšínského Slezska, Oravy a Spiše. Javorina podle tohoto rozhodnutí měla připadnout Československu, ale ve skutečnosti tato otázka nebyla definitivně rozhodnuta, protože konečnou hranici měla stanovit smíšená mezinárodní delimitační komise. Delimitační komise navrhla rozdělení katastru obce Javorina a přírknutí vlnatní obce Polsku, což ale nebylo pro Československo přijatelné. Protože se Československo a Polsko nedohodly, zabývala se problémem opět konference velvyslanců, která v červenci 1923 postoupila spor o Javorinu Společnosti národů. Ta se obrátila na Mezinárodní soudní dvůr v Haagu, který koncem listopadu 1923 rozhodl, že rozhodnutí velvyslanecké konference z 28. 7. 1920 je konečné a Javorina náleží Československu. Viz JELÍNEK, P. *Zabraněné-politické vztahy Československa a Polska 1918–1924*, s. 182–187.
- 6 – Zřejmě jde o poradní výbor, který měl navrhnout členy mezinárodního soudního dvora podle čl. 14 Paktu o Společnosti národů.
- 7 – ŠROBÁR, Vavro. *Paměti z vojny a z väzenia*. Praha 1922.
- 8 – Šrobárovy paměti s názvem *Paměti z vojny a z väzenia* vycházely v na pokračování každý den v ranním vydání *Času* u příležitosti třetího výročí vzniku republiky od 24. 7. 1921 do 27. 10. 1921. Viz *Čas* (31) 1921, č. 172, 24. 7., s. 11; č. 252, 27. 10., s. 7.

T. G. Masaryk Š. Osuskému^a
Lány, 18. října 1921

/85

Lány, dne 18. října 1921.

Pane ministře,

ministr zahraniční referoval mně občas o Vaší práci v reparační komisi pařížské; sdílím uspokojení jeho nad výsledkem. Vykonal jste v otázce repartice^b loďstva na Labi a Dunaji¹ kus tak zvané drobné a nehlučné práce; těším se, že Váš názor na provádění míru versailleského a st.-germainského tak úspěšně pronikl. Očekávám, že Vám bude dána možnost uplatnit svůj vliv v praktické organizaci naší říční plavby; máte na to plné právo.

Dr. E. Beneš v. r.

T. G. Masaryk v. r.

DOPIS

AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. L(CD)-44. Opisy, strojopis. Datováno Lány, dne 18. října 1921.
AKPR, f. KPR, inv. č. 893/H, č. j. D 5040/21, k. 95. Opis, strojopis. Zde datováno 19. října 1921.